

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

2-maxsus
son (6-jild)

2026

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ S/2 (6) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2026

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Tog'ayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari

doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

Saparbaev Bunyod Khurrambek ogli

KHIVA (KHOREZM) STATE AS AN ACTIVE AGENT:

DIPLOMACY, ECONOMY, AND RUSSIAN INTERACTION, 1806–1825 10-22

Rahmatilloev Nusratillo

BUXORO AMIRLIGI VA QO‘QON XONLIGI O‘RTASIDAGI SIYOSIY

JARAYONLARNING QO‘QON XONLIGI TARIXSHUNOSLIGIDA YORITILISHI..... 23-27

Sattarov Akram Madaminovich

TURKISTON GENERAL-GUBERNATORLIGI AHOLISINING IJTIMOIIY HAYOTI..... 28-33

Джаббаров Юлдуз Джуманиязовна

ВОПРОСЫ ПОВЫШЕНИЯ УРОВНЯ ЮРИДИЧЕСКИХ ЗНАНИЙ СТУДЕНТОВ

В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ УЗБЕКИСТАНА 34-38

Boyto‘rayev Sirojiddin Usmon o‘g‘li

SURXONDARYO VILOYATI MUZEYLARI VA TURIZM SALOHIIYATINING

SHAKLLANISHIDA: TERMIZ O‘LKASHUNOSLIK MUZEYINING O‘RNI 39-43

Qobulova Gulzoda Maxsud qizi

O‘RTA ASR MANBALARINI RAQAMLASHTIRISHNING ILMIY ZARURATI

VA KONSEPTUAL ASOSLARI..... 44-49

Qudratillayev Parviz

KONFUTSIYLIK TA‘LIMOTIDA IJTIMOIIY HIMOYA MASALALARI 50-53

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Юлдашева Надира Викторовна

НОВЫЕ ИНСТРУМЕНТЫ ПРЕВЕНТИВНОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ГОСУДАРСТВЕННЫХ

ЗАКУПОК В УЗБЕКИСТАНА: ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ И ПРАВОВЫЕ НОВАЦИИ 54-63

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Saifnazarov Ismail Saifnazarovich

MAHALLA – O‘ZBEK JAMIYATINING TARIXIIY MEROSI,

MAMLUKAT TINCHLIGI VA RAVNAQINING ASOSIIY POYDEVORI 64-69

G‘ulomov Abdullo

MAHMUD LOMISHIYNING “TAMHID” ASARIDA IMOMAT BORASIDAGI

QARASHLAR TAHLILI..... 70-76

Axmedov Xamdam Alikulovich

XALQARO EKOLOGIK ADOLATNI TA‘MINLASHDA TRANSCHEGARAVIIY MAS‘ULIYAT,

“UMUMIIY VA DIFFERENSIALASHGAN JAVOBGARLIK” MUAMMOLARI 77-81

Raxmonov Shohzod Husan o‘g‘li

YOSHLAR AXLOQIIY TAFAKKURI VA MADANIYATINI YUKSALTIRISHDA

NURONIIYLAR TAJRIBASIDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI..... 82-85

<i>Oripov Shuxratjon Orip o'g'li</i> RAHBAR KADRLAR MA'NAVIY QIYOFASINING IJTIMOIIY-FALSAFIY MODEL.....	86-93
<i>Jomuradov Ikrom Ilxom o'g'li</i> IMMANUEL KANT FALSAFASIDA NOUMENAL ERKINLIK VA FENOMENAL DETERMINIZMNING ANTINOMIK TABIATI: TRANSCENDENTAL KONTEKSTDA TAHLIL	94-98
<i>Safarov Akbar Isoqulovich, Ziyotova Adolat Ergashovna</i> EKOLOGIK MADANIYAT YUKSAKLIGI, HUQUQIY ONG VA TABIAT-JAMIYAT INSONNING UZVIY BOG'LIQLIGI	99-103

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Musayev Akmalbek Ibragimdjaniyovich</i> INGLIZ VA O'ZBEK DIPLOMATIK DISKURSIDA EVFEMIZATSIYA VA YUMSHATISH STRATEGIYALARINING LINGVOPRAGMATIK TAHLILI	104-110
<i>Bazarov Zokir Mehrikulovich</i> A.QODIRIYNING "O'TKAN KUNLAR" ROMANI TARJIMALARIDA LINGVOKULTUROLOGIK KOMPETENSIYA KOMPONENTLARINING IFODALANISHI	111-114
<i>Kuchiyev Malik Abdumannonovich</i> ILOVA QURILMA TARKIBIDAGI FRAZEOLGIK BIRLIK LARNING STILISTIK FUNKSIYALARI	115-120
<i>Абдуллаева Парвина Толибжоновна</i> ТЕМПОРАЛЬНЫЙ ОБРАЗ В ИСПАНСКОЙ И УЗБЕКСКОЙ ПАРЕМИОЛОГИИ.....	121-123
<i>Ismoilova Fotima</i> ISAJON SULTONNING "BILGA XOQON" ROMANIDA TO'QIMA OBRAZ LARNING BADIY VAZIFASI	124-129
<i>Eshqulov Sunnat</i> PESHLAVHALARNING TIL XUSUSIYATLARI VA IMLO MUAMMOLARI XUSUSIDA.....	130-134

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Yo'ldoshev Azizjon Ergash o'g'li</i> OMMAVIY ISHTIROK DARAJALARINI ANIQLASHNING AYRIM HUQUQIY MASALALARI	135-139
<i>Sagindikov Maxset Djubaktanovich</i> CONSTITUTIONAL AND LEGAL ESSENCE OF COOPERATION BETWEEN COUNCILS OF PEOPLE'S DEPUTIES AND CIVIL SOCIETY INSTITUTIONS	140-147
<i>Rajabov Umrbek Ravshanbekovich</i> OILA-TURMUSH MUNOSABATLARI DOIRASIDAGI JINOYAT LARNI BARTARAF ETISHDA PROFILAKTIKA INSPEKTOR LARI FAOLIYATINING KRIMINOLOGIK MEXANIZMLARI	148-152
<i>Bekov Ixtiyor Rustamovich</i> KONSTITUTSIYAVIY ODIL SUDLOVNI ILM VA TA'LIM BILAN UYG'UN RIVOJLANTIRISH MASALALARI	153-157
<i>Хайдарова Хилола Анваровна</i> МЕЖДУНАРОДНЫЕ ИНИЦИАТИВЫ РЕСПУБЛИКА УЗБЕКИСТАН И ИХ ЗНАЧЕНИЕ ДЛЯ ГЛОБАЛЬНОГО ДИАЛОГА	158-164

<i>Ahmedov Islom Baxtiyor o'g'li</i> ICHKI ISHLAR ORGANLARIDA RAQOBATBARDOSH PROFESSIONAL VA ZAMONAVIY KADRLARNI TAYYORLASH: MAQSAD VA VAZIFALAR	165-168
<i>Fayzulloev Shohijaxon Jobirovich</i> JAHON SAVDO TASHKILOTIGA A'ZOLIK BOSQICHIDA SHAFFOFLIKNI TA'MINLASH MASALALARI	169-176
<i>Turgunboeva Mamura</i> SOME ISSUES OF COPYRIGHT PROTECTION ON THE INSTAGRAM SOCIAL NETWORK	177-181
<i>Mamataliyeva Shahnoza Xushmamat qizi</i> JINOYAT PROTSESSIDA XAVFSIZLIK CHORALARI QO'LLASH JARAYONIDA ISBOT QILISHNING O'ZIGA XOS JIHATLARI	182-192
<i>Shokirova-Inomjonova Mashhuraxon G'ayratjon qizi</i> IJTIMOIY SOHA TUSHUNCHASINING NAZARIY-HUQUQIY TAHLILI	193-196
<i>Turayeva Dildora Iskandarovna</i> ICHKI ISHLAR ORGANLARINING JAMOAT XAVFSIZLIGIGA OID FAOLIYATINI AXBOROTLAR BILAN TA'MINLASHNING TURLARI, SHAKLLARI VA BUGUNGI KUNDAGI HOLATI	197-206
<i>Абдужаппоров Шахбоз Музаффар ўғли</i> ПРАВОВЫЕ И ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ ПРОБЛЕМЫ РАССЛЕДОВАНИЯ КИБЕРПРЕСТУПЛЕНИЙ	207-215
<i>To'rabayeva Ziyoda Yakubovna</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA VOYAGA YETMAGANLARNI JINOIY JAVOBGARLIK VA JAZODAN OZOD QILISHGA DOIR QONUNCHILIKNI TAKOMILLASHTIRISH	216-227
<i>Abdusamiyeva Dilrabo Abduvaxob kizi</i> THE ROLE OF THE PENITENTIARY SYSTEM IN THE RESOCIALIZATION OF PERSONS RELEASED FROM PENAL INSTITUTIONS	228-233
<i>Bekmirzayeva Umida</i> DAVLAT ISHTIROKIDAGI AKSIYADORLIK JAMIYATLARI KUZATUV KENGASHLARIDA SUN'IY INTELLEKTNI A'ZO-MASLAHATCHI SIFATIDA JORIY ETISHNING HUQUQIY ASOSLARI VA ISTIQBOLLARI	234-237
<i>Суннатиллаева Сарвиноз</i> НАДЛЕЖАЩАЯ ПРАВОВАЯ ПРОЦЕДУРА В ПРОИЗВОДСТВАХ ПО ДЕЛАМ О КОНКУРЕНЦИИ В ЕВРОПЕЙСКОМ СОЮЗЕ И УЗБЕКИСТАНЕ	238-244
<i>Mardonova Gulsanam Bahodir qizi</i> GIYOHVANDLIK VOSITALARINING VIRTUAL OLAMDA SOTILISHI, NARX SHAKLLANISHI, HUQUQIY BAHOLASH VA EKSPERTIZA MUAMMOLARI	245-252
<i>Isoqov Habibilla Jakparaliyevich</i> PUL YUVISHGA QARSHI KURASHISH SOHASIDAGI XALQARO VA MINTAQAVIY TASHKILOTLAR, ULARNING FUNKSIYA VA VAZIFALARI	253-261
<i>Хван Леонид Борисович, Гулимова Зилола Шухратовна</i> ЦИФРОВИЗАЦИЯ АДМИНИСТРАТИВНОГО СУДОПРОИЗВОДСТВА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН: ЭТАПЫ ФОРМИРОВАНИЯ И НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ	262-268
<i>Kdirbaeva Altinay Maksetbaevna</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI ICHKI ISHLAR ORGANLARIDA XOTIN-QIZ XODIMLAR FAOLIYATIDA XIZMAT INTIZOMI: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR	269-275

<i>Zinelbaev Baxitjan Qublan o'g'li</i> YO'L HARAKATI XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA MA'MURIY-HUQUQIY MEKANIZMLARNI RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MASALALARI (O'ZBEKISTON TAJRIBASI)	276-281
<i>Xo'jayeva Malohatxon Fozilxo'ja qizi</i> MA'MURIY Hujjatni tushunish va qo'llashning o'ziga xos xususiyatlari	282-286
<i>Toshkanov Nurbek Bahriddinovich</i> OLIY TA'LIM MUASSASALARI – TADBIRKORLIK SUBYEKTI SIFATIDA	287-295
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Rustamov Ilkhom Tursunovich</i> DIDACTIC POTENTIAL OF THE LINGUOPRAGMATIC APPROACH IN TEACHING SMALL-GENRE TEXTS	296-300
<i>Kaypnazarov Srajatdin Gayratdinovich</i> «ELEKTR BO'LIMI» BO'YICHA RAQAMLI TA'LIM MUHITINI YARATISH: QORAQALPOG'ISTON MAKTABLARI MISOLIDA.....	301-307
<i>Bozorov Zokir, Axtamaliyev Shamshod, Karimov Dilshod, To'rayeva Lobar</i> VEKTORLAR ALGEBRASINING ELEMENTAR MASALALAR YECHISHGA TATBIQI	308-315
<i>Abduraxmonova Tuxtapashsha Rustamovna</i> IONLI POLIMERLANISH REAKSIYASINI O'QITISHDA 3D VA VIRTUAL TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH	316-322
<i>Yaxshilikova Nargiza</i> BLENDED LEARNING STRATEGY IN TEACHING ENGLISH	323-327

Received: 30 January 2026
Accepted: 15 February 2026
Published: 28 February 2026

Article / Original Paper

SOCIAL PROTECTION ISSUES IN CONFUCIAN EDUCATION

Kudratillayev Parviz

National University of Uzbekistan

Faculty of History History (countries and areas)

3rd year student

Scientific supervisor: DSc, associate professor B. Khaynazarov

Abstract. This article provides a scientific and theoretical analysis of the views on ensuring the social well-being of members of society in Confucianism. It reveals the role of moral norms, humanism, mutual respect, and social duty in the formation of protective mechanisms in society in Confucian philosophy. The teachings interpret the ideas of the harmony of state governance and personal responsibility, care for the needy segments of the population as important social principles. It also highlights the importance of family values and moral education in ensuring social stability. The article aims to substantiate the concept of social protection in Confucianism and its theoretical significance for modern society.

Keywords: Moral philosophy, Spring and Autumn period, Xiao, Long Yu, Ren, Han Dynasty, Emperor.

KONFUTSIYLIK TA'LIMOTIDA IJTIMOY HIMOYA MASALALARI

Qudratillayev Parviz

O'zbekiston Milliy universiteti

Tarix fakulteti Tarix(mamlakatlar va yo'nalishlar)

3-kurs talabasi

E-mail: parvizqudratillayev@gmail.com

Ilmiy rahbar: DSc, dotsent B.Xaynazarov

Annotatsiya. Mazkur maqolada Konfutsiylik ta'limotida jamiyat a'zolarining ijtimoiy farovonligini ta'minlashga oid qarashlar ilmiy-nazariy jihatdan tahlil etiladi. Unda Konfutsiy falsafasida axloqiy me'yorlar, insonparvarlik, o'zaro hurmat va ijtimoiy burch tushunchalarining jamiyatdagi himoya mexanizmlarini shakllantirishdagi o'rni ochib beriladi. Ta'limotda davlat boshqaruvi va shaxsiy mas'uliyat uyg'unligi, aholining ehtiyojmand qatlamlariga g'amxo'rlik qilish g'oyalari muhim ijtimoiy tamoyil sifatida talqin qilinadi. Shuningdek, oilaviy qadriyatlar va axloqiy tarbiyaning ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashdagi ahamiyati yoritiladi. Maqola Konfutsiylik ta'limotining ijtimoiy himoya konsepsiyasi va uning zamonaviy jamiyat uchun nazariy ahamiyatini asoslashga qaratilgan.

Kalit so'zlar: Axloqiy falsafa, Bahor va Kuz davri, Syao, Lun Yu, Ren, Xan sulolasi, imperator.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V6SI2Y2026N07>

Kirish. Bugungi globallashuv sharoitida jamiyat barqarorligini ta'minlash, aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlarini qo'llab-quvvatlash masalalari muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu jarayonda nafaqat zamonaviy ijtimoiy siyosat yondashuvlari, balki qadimiy falsafiy ta'limotlarning ijtimoiy hayotga oid qarashlarini o'rganish ham dolzarb hisoblanadi. Ana shunday ta'limotlardan biri bo'lgan Konfutsiylik Sharq falsafasi tarixida jamiyat va inson o'rtasidagi munosabatlarni axloqiy mezonlar asosida tartibga solishga qaratilgan g'oyalari bilan ajralib turadi.

Konfutsiylik ta'limotida ijtimoiy himoya tushunchasi bevosita axloq, burch va mas'uliyat bilan uzviy bog'liq holda talqin qilinadi. Unda jamiyat a'zolarining o'zaro munosabatlari, davlat boshqaruvi, oilaviy qadriyatlar hamda ehtiyojmand qatlamlarga g'amxo'rlik qilish masalalari muhim o'rin egallaydi. Ayniqsa, insonparvarlik, adolat va mehr-shafqat tamoyillari orqali ijtimoiy barqarorlikka erishish g'oyasi ta'limotning asosiy yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Shu bois Konfutsiylik ta'limotida ijtimoiy himoya masalalarini ilmiy tahlil qilish, uning nazariy asoslarini ochib berish va zamonaviy ijtimoiy munosabatlar bilan qiyosiy o'rganish mazkur maqolaning dolzarbligini belgilaydi.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Konfutsiy haqida juda ko'plab tadqiqotchilar o'z izlanishlarini olib borishgan. Masalan shunday olimlardan biri Malyavin V. hisoblanadi. U o'zining "Konfutsiy" nomli risolasida uning ta'limoti va ijtimoiy hayotdagi o'rni, boshqa jihatlar kerakli manbalar orqali ochib beriladi. Malyavinning fikricha Konfutsiy ta'limoti xalq orasida juda tez ommalashadi va qirol saroyiga ham o'z ta'sirini o'tkazadi.

Bu davr tarixini o'rgangan yana bir yirik olim Wilson T., konfutsiy ta'limotini sharq uyg'onishining bo'g'ini sifatida baholaydi. Uning taxminlarida ko'ra Qadimgi Xitoyda juda ko'p saroy ayonlari va davlat xizmatchilari aynan Konfutsiy ta'limotidan to'la xabardor bo'lgan shaxslardan tayinlangan ekan. Bu esa xalqqa va imperatorga sodiqlik bilan xizmat qilishni ta'minlagan.

Konfutsiy haqida yana bir qator olimlar Perelomov L., Shryok J., Yang L., Chen J., Nivison D. kabi bir qator olimlar ham o'z tadqiqotlarini olib borishgan.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur maqolada Konfutsiylik ta'limotida ijtimoiy himoya masalalari ilmiy-nazariy va falsafiy yondashuvlar asosida tahlil qilinadi. Tadqiqot metodologiyasi mavzuni umumiy va konseptual darajada yoritishga yo'naltirilgan bo'lib, quyidagi asosiy metodlardan foydalaniladi.

Birinchidan, ilmiy-nazariy metod asosida Konfutsiylik ta'limotining asosiy g'oyalari va tushunchalari tahlil qilinadi. Bu metod Konfutsiy va uning izdoshlari qarashlarida ijtimoiy mas'uliyat, jamiyat va davlatning zaif qatlamlarga munosabati kabi masalalarni ochib berishga xizmat qiladi.

Ikkinchidan, tarixiy-tahliliy metod orqali Konfutsiylik ta'limotining shakllanish davri, qadimgi Xitoy jamiyatidagi ijtimoiy munosabatlar va ijtimoiy himoya g'oyalarining tarixiy ildizlari o'rganiladi. Ushbu metod ijtimoiy himoya masalalarining o'sha davr ijtimoiy-siyosiy sharoit bilan bog'liqligini aniqlash imkonini beradi.

Uchinchidan, mantiqiy-tahliliy metod yordamida Konfutsiylikdagi asosiy axloqiy g'oyalari — insonparvarlik, adolat, burch va oila mas'uliyati tushunchalari izchil tahlil qilinib, ularning ijtimoiy himoya bilan bog'liqligi asoslab beriladi.

Tahlil va natijalar. Qadimgi Xitoy ijtimoiy-siyosiy falsafasining shakllanishida ulkan iz qoldirgan mutafakkir Konfutsiy (miloddan avvalgi 551-479-yillar) konfutsiychilik oqimining asoschisi va yirik davlat arbobi hisoblanadi. Uning davlatni boshqarish va jamiyatni tartibga solish borasidagi qarashlari shogirdlari tomonidan jamlangan "Lun yuy" (Suhbatlar va mulohazalar) asarida o'z aksini topgan bo'lib, ushbu ta'limot asosida davlatning o'ziga xos patriarxal-paternalistik modeli yotadi. Mazkur konsepsiyaga ko'ra, davlat yaxlit bir katta oila sifatida tasvirlanadi: unda hukmdor, ya'ni "Osmon o'g'li" mutlaq ota maqomida bo'lsa, fuqarolar uning farzandlari sifatida talqin qilinadi. Bu tizimda kichiklarning kattalarga so'zsiz bo'ysunishi va ijtimoiy tabaqalanish tabiiy tartib sifatida qabul qilinadi. Konfutsiy davlat boshqaruvini

aristokratik qatlam qo'lida bo'lishini ma'qullagan holda, oddiy xalqni siyosiy jarayonlardan uzoq tutish tarafdori edi, biroq uning nazdidagi boshqaruvchilar faqat nasl-nasabi bilan emas, balki yuksak fazilatlar va bilimi bilan ajralib turuvchi "olijyanob kishilar" bo'lishi lozim edi. Shifokor kabi jamiyat illatlarini davolashga intilgan faylasuf o'sha davrning siyosiy tartibsizliklarini tanqid qilsa-da, har doim murosas va barqarorlikni inqiloblardan ustun qo'ygan. Uning boshqaruv falsafasi kuch ishlatishga emas, balki axloqiy o'rnatqqa asoslanadi. Konfutsiyning fikricha, agar hukmdor o'zini ezgu tutsa, xalq ham o'z-o'zidan yaxshilikka intiladi. U bu holatni tabiat hodisasiga qiyoslab, yuqori tabaqa vakillarining axloqini shamolga, quyi tabaqanikini esa maysaga o'xshatadi shamol qay tomonga essa, maysalar ham o'sha tomonga egiladi. Shu bois, sadoqat, keksalarga ehtirom va tartib-intizomga itoat qilish konfutsiychilikda fuqaroning eng asosiy ma'naviy burchi bo'lib qolgan.

Konfutsiyning siyosiy-etik qarashlari asosan davlat boshqaruvini barqarorlashtirish hamda jamiyatning turli tabaqalari o'rtasida ichki totuvlikni qaror toptirishga xizmat qiladi. Mutafakkir faqatgina ma'naviy jihatlar bilan cheklanib qolmay, aholi o'rtasidagi ijtimoiy tengsizlik va moddiy tabaqalanishni yumshatish muhimligini ham uqtirgan. Uning ta'kidlashicha, moddiy ne'matlar adolatli taqsimlangan jamiyatda yo'qchilik bo'lmaydi, o'zaro hamjihatlik bor joyda esa davlat zaiflashmaydi. Agar yuqori tabaqa va quyi qatlam o'rtasida barqarorlik bo'lsa, hokimiyatga nisbatan tahdidlar o'z-o'zidan yo'qoladi. Isyon va taxt uchun kurashlarni qat'iyon rad etgan faylasuf fuqarolar totuvligini har qanday siyosiy o'zgarishdan ustun qo'ygan. Shuningdek, u tashqi agressiya va saltanatlarining o'zaro urushlariga nisbatan ham keskin salbiy munosabatda bo'lgan. Konfutsiy Xitoy hukmdorlarining gegemonlik intilishlarini inkor etmagan bo'lsa-da, itoat etishni istamaydigan xalqlarni qurol kuchi bilan emas, balki "ma'rifat va yuksak axloq" vositasida bo'ysundirishni taklif qilgan. Uning fikricha, ma'naviy ustunlik orqali erishilgan g'alaba haqiqiy tinchlikni ta'minlaydi. Biroq, keyingi asrlarda uning ushbu insonparvar g'oyalardan ko'plab hukmdorlar o'z bosqinchilik siyosatlarini oqlash va boshqa xalqlarni bo'ysundirishda ma'naviy niqob sifatida foydalanishgan.

Konfutsiy ta'limotida ijtimoiy himoya zamonaviy ma'nodagi institutsional tizim sifatida emas, balki axloqiy mas'uliyat shaklida talqin etiladi. "Ren" (insonparvarlik) tushunchasi jamiyatdagi har bir shaxsga nisbatan mehr-shafqat va g'amxo'rlikni ifodalaydi. Ayniqsa, kambag'allar, keksalar va yetimlarga e'tibor berish hukmdorning muhim vazifasi sifatida ko'riladi. Konfutsiy fikricha, davlat rahbari xalq uchun namuna bo'lishi lozim. Agar hukmdor adolatli va rahmdil bo'lsa, jamiyatda ijtimoiy tenglik va barqarorlik qaror topadi[2]. Soliq yukining haddan tashqari oshirilmasligi, ocharchilik davrida aholiga yordam ko'rsatish kabi masalalar Konfutsiy ta'limotida bevosita ijtimoiy himoya shakllari sifatida qaraladi.

Konfutsiy fikricha oila jamiyatning asosiy bo'g'ini hisoblanadi. "Syao" (ota-onaga sadoqat) tamoyili keksalarni ijtimoiy himoyalashning muhim vazifasi sifatida namoyon bo'ladi[3]. Bu jarayonlar birlashib oila a'zolarining bir-biriga g'amxo'rliqi, jamiyat miqyosida ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga katta hissa qo'shadi. Konfutsiylik Xan sulolasi davridan boshlab davlat mafkurasi darajasiga ko'tarildi. Natijada, ijtimoiy siyosatda axloqiy boshqaruv, xalq farovonligini ta'minlash va adolat tamoyillari muhim o'rin egalladi. Bu holat Xitoyda uzoq asrlar davomida ijtimoiy himoya g'oyalarining shakllanishiga zamin yaratdi. Konfutsiy ta'limotida ijtimoiy himoya masalalari bevosita tizimli siyosat shaklida bo'lmasa-da, axloqiy-ijtimoiy tamoyillar orqali chuqur asoslangan[4]. Insonparvarlik, adolat va mas'uliyat g'oyalari

jamiyatdagi zaif qatlamlarni himoyalashning muhim falsafiy negizini tashkil etadi. Konfutsiylik ta'limotida ijtimoiy himoya masalalari qadimgi Xitoy jamiyatining ijtimoiy va axloqiy tartibiga asoslangan holda shakllangan[5].

Ushbu ta'limotda jamiyat barqarorligi va tartibi har bir shaxsning o'z o'rnini bilishi, burchini ado etishi hamda o'zaro hurmat va mas'uliyat tamoyillariga amal qilishi bilan bog'liq holda tushuntiriladi. Konfutsiylikda ijtimoiy himoya g'oyalari asosan oila va jamoa doirasida namoyon bo'lib, ota-onaga hurmat, kattalarga ehtirom, kichiklarga g'amxo'rlik qilish muhim axloqiy me'yor sifatida qaraladi[6]. Hukmdor va amaldorlarning xalq oldidagi mas'uliyati, kambag'al va muhtoj qatlamlarga e'tibor qaratish jamiyatdagi muvozanatni saqlash vositasi sifatida talqin etiladi. Shu jihatdan, Konfutsiylik ta'limotidagi ijtimoiy himoya qarashlari qadimgi Xitoy ijtimoiy hayotining ajralmas qismi bo'lib, u jamiyatni axloqiy tamoyillar asosida boshqarish va tartibga solishga qaratilgan tarixiy-falsafiy qarashlarning muhim namunasi hisoblanadi[7].

Xulosa. Xulosa sifatida aytish mumkinki, Konfutsiylik ta'limotida ijtimoiy tartib va o'zaro mas'uliyat masalalari qadimgi Xitoyning an'anaviy axloqiy qarashlari zaminida talqin etiladi. Bu ta'limotda jamiyatning mustahkamligi shaxslarning burchga sodiqligi, o'z mavqeyini anglab ish tutishi hamda o'zaro hurmatni saqlashi bilan izohlanadi. Konfutsiylik qarashlarida g'amxo'rlik va himoya tushunchalari avvalo oilaviy munosabatlarda namoyon bo'ladi. Ota-onaga itoat, avlodlar o'rtasidagi bog'liqlik, yoshi ulug'larga ehtirom va nochorlarga mehr ko'rsatish jamiyat hayotini muvozanatda ushlab turuvchi axloqiy mezonlar sifatida baholanadi. Hokimiyat egalari esa xalqning turmushi va farovonligi uchun mas'ul bo'lgan shaxslar deb qaraladi.

Shunday qilib, Konfutsiylik ta'limotida ijtimoiy himoya alohida qoida yoki qonunlar majmui sifatida emas, balki axloqiy tartib va an'anaviy munosabatlar tizimi orqali ifodalangan bo'lib, u qadimgi Xitoy jamiyatining ijtimoiy hayotida muhim o'rin tutgan tarixiy-falsafiy qarashlar majmuasini tashkil etadi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Конфуций. Лунь-юй //Древнекитайская философия: Собрание текстов. – Москва: 1972. – С. 363.
2. Малявин В.В. Конфуций. М. 1992. Москва: 1972. – С. 231.
3. Переломов Л. С. Конфуций. Лунь юй. Москва:, 1998. – С. 245.
4. Духовная культура Китая. Мифология. Религия. – М.: Восточная литература РАН, 2007. – С. 118.
5. On Sacred Grounds: Culture, Society, Politics and the Formation of the Cult of Confucius / Ed. by T.A. Wilson. Harvard, 2002. – С. 108.
6. Shryok J.R. The Origin and Development of the State Cult of Confucius. N.Y., 1966. – С. 121.
7. Allan S. Songs of Suns: Myths and Totemism in Early China. 1961, – P. 314.
8. Wilson T.A. The Ritual Formation of Confucian Orthodoxy and Descendants of the Sage // JAS. 1996. – P. 55.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ S/2 (6) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).